

ԿԱՌԱՎԱՐԻՉՆԵՐԻ ՍՈՑԻԱԼ-ՀԱՂՈՐԴԱԿՑԱԿԱՆ ԲԱՆԻՄԱՑՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՄԱՍՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ԿԱՐԵՎՈՐ ՈՐԱԿՆԵՐԻ ՓՈԽԿԱՊՎԱԾՈՒԹՅՈՒՆԸ

ԱՆԻ ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ

Արդի սոցիալ-տնտեսական, քաղաքական պայմաններում հատուկ պահանջներ են ներկայացվում կառավարչական գործունեություն իրականացնողին: Այդ պահանջներն առնչվում են ոչ միայն նրա մասնագիտական գիտելիքներին, կարողություններին, հմտություններին, այլ նաև մասնագիտական կարևոր հոգեբանական որակներին: Բազմաթիվ ուսումնասիրություններում առանձնացվում է այդ որակների համախումբը, որոնք կարևորվում են գործունեության արդյունավետ իրականացման տեսանկյունից: Մեր կողմից ընդգծվում է կառավարչի մասնագիտական կարևոր հոգեբանական որակների նկատմամբ համալիր մոտեցումը, այդ որակների համակարգային դրսևորման կարևորությունը: Տեսական և փորձարարական մի շարք ուսումնասիրությունների արդյունքում դուրս է բերվել կառավարիչների մասնագիտական կարևոր որակների համախումբը: Ուսումնասիրելով տարբեր հեղինակների կողմից ներկայացվող հոգեբանական կարևոր որակները՝ մեր կողմից առանձնացվել են հետևյալները՝

- Հուզական ինտելեկտ,
- Մտածողության ճկունություն, ինքնատիպություն,
- Հաղորդակցման հմտություններ, սոցիալ-հաղորդակցման բանիմացություն,
- Մթերեսակայունություն,
- Կամային ինքնակարգավորման առանձնահատկություններ¹:

Ակնհայտ է, որ կառավարչական գործունեություն իրականացնող անձի մասնագիտական կարևոր հոգեբանական որակների շարքում կարևորվում է կառավարչի հաղորդակցման բանիմացությունը: Այն ենթադրում է հստակ, պարզ, կենդանի խոսք, անձի հաղորդակցման հմտություններ: Հաղորդակցման բանիմացությունն իրենից ներկայացնում է հետևյալ կարողություններն ու հմտությունները՝ նախաձեռնել և կոնտակտ հաստատել, ստեղծել բարենպաստ մթնոլորտ, հարցադրումներ կատարել և պատասխանել, խրախուսել, որպեսզի զրուցակիցը պարզաբանի իր դիրքորոշումները, արտահայտությունները, լսել և հասկանալ այն, ինչ նկատի ունի զրուցակիցը, ապահովել հետադարձ կապ, կառավարել սեփական արտահայտչամիջոցները շփման գործընթացում և այլն²: Մույն աշխատանքում մենք նպատակ ենք ունեցել բացահայտել ապագա կառա-

¹ Աղուզումցյան Ռ., Պետրոսյան Լ., Պողոսյան Ս., Խաչատրյան Ա., Կառավարչական գործունեության առանձնահատկությունների հոգեբանական նկարագիրը, Եր., 2015թ., 232 էջ, էջ 95

² Бюндюгова Т. В., Личность руководителя, Учебно-методическое пособие, Таганрог, РГСУ, 2012, 91 с.

վարիչների սոցիալ-հաղորդակցման բանիմացության փոխկապվածությունը նրանց մտածողության տիպերի, կամային ինքնակարգավորման և սթրեսակայունության հետ: Այդ փոխկապվածությունների դուրսբերման նպատակով մեր կողմից իրականացվել է կորեյացիոն վերլուծություն, կիրառվել է Պիրսոնի՝ կորեյացիոն գործակցի բացահայտման բանաձևը:

Այս առանձնահատկությունների արտահայտվածությունն ուսումնասիրվել է մագիստրոսական ուսուցման գործընթացում: Հետազոտական խմբում ընդգրկվել են ՀՀ պետական կառավարման ակադեմիայի տարբեր մասնագիտությունների 100 ապագա կառավարիչներ: Սոցիալ-հաղորդակցական բանիմացությունը բացահայտելու համար մենք նպատակահարմար ենք գտել կիրառել Ե. Ի. Ռոզովի սոցիալ-հաղորդակցական բանիմացության գնահատման մեթոդիկան: Սոցիալ-հաղորդակցական բանիմացություն ասելով սովորաբար հասկանում են այլ մարդկանց հետ շփում հաստատելու և պահպանելու ընդունակությունը: Բանիմացության մեջ մտնում է այն գիտելիքների, կարողությունների և հմտությունների ամբողջությունը, որոնք ապահովում են արդյունավետ շփում: Սոցիալ-հաղորդակցական բանիմացությունը մարդկանց միջև զարգացող և մեծ մասամբ գիտակցվող շփման փորձն է, որը ձևավորվում է անմիջական փոխազդեցության պայմաններում¹: Այս որակի արտահայտվածության աստիճանի որոշման համար մեր կողմից կիրառված մեթոդիկան նախատեսված է անձի սոցիալ-հաղորդակցական բանիմացությունը գնահատելու համար: Այն ունի 6 սանդղակ՝ սոցիալ-հաղորդակցական ապաշնորհություն, անորոշության հանդեպ անհամբերություն, կոնֆորմիզմի ծայրահեղ ձգտում, կարգավիճակի բարձրացված ձգտում, անհաջողություններից խուսափելու ձգտում, ֆրուստրացիոն անհանդուրժողականություն²: Տվյալ մեթոդիկայի ընտրությունը պայմանավորված է նրանով, որ այն ընդգրկում է գործոնների լայն շրջանակ, իսկ կատարված ուսումնասիրության արդյունքում հնարավորություն է ստեղծվում համակարգային մոտեցում ցուցաբերել հետազոտվողի սոցիալ-հաղորդակցական ընդունակությունների նկատմամբ: Սույն հետազոտության շրջանակներում մեր կողմից կիրառվել է նաև Ջ. Բրուների «Մտածողության տիպը և կրեատիվության մակարդակը չափող հարցարան»-ը, Ա. Գ. Ջվերկովի և Ե. Վ. Էյդմանի } Կամային ինքնակարգավորման հետազոտման մեթոդիկա»-ն և Դեյթոյի սթրեսակայունության թեստը:

¹ Барабанщикова Т. А., Рыжкова А. Н., Психологические методики изучения личности: Практикум, Под ред. проф. А. Ф. Ануфриева. М., Ось-89, 2007, 304 с.

² Барабанщикова Т. А., Рыжкова А. Н., Психологические методики изучения личности: Практикум, Под ред. проф. А. Ф. Ануфриева. М., Ось-89, 2007, 304 с.

Իրականացված հետազոտության միջին արժեքների վերլուծությունները մեր կողմից արդեն ներկայացվել են տարբեր հրապարակումների տեսքով¹: Այստեղ մենք նպատակահարմար ենք գտնում ներկայացնել կորելյացիոն վերլուծության արդյունքները: Ստորև ներկայացվում են բացահայտված նշանակալի համահարաբերակցական կապերի վերլուծությունները: Հարկ ենք համարում նշել, որ փոխկապվածությունների վերլուծությունն իրականացվել է ոչ թե սոցիալ-հաղորդակցման բանիմացության գումարային ցուցանիշի հետ, այլ սոցիալ-հաղորդակցման բանիմացության բաղադրիչների հետ փոխկապվածությունների բացահայտման ուղով:

Մագիստրանտների սոցիալ-հաղորդակցական ապաշնորհության և նշանային մտածողության միջև առկա է բացասական կապ ($r=-0.551$, $P<0,001$): Մա նշանակում է, որ միջանձնային փոխհարաբերություններ դժվարությամբ հաստատելը, անսպասելի շփում պահանջող իրավիճակներում դժվարությամբ կողմնորոշվելն ուղեկցվում է մագիստրանտների նշանային մտածողության թույլ զարգացվածությամբ: Այս դեպքում նրանք տեղեկատվությունը չեն վերափոխում մտահանգումների օգնությամբ: Առկա է բացասական կապ նաև սոցիալ-հաղորդակցական ապաշնորհության և պատկերավոր մտածողության միջև ($r=-0.350$, $P<0,01$), ուստի կարող ենք ասել, որ հաղորդակցման ընդունակության թույլ զարգացվածությունն ուղեկցվում է պատկերավոր մտածողության նույնանման զարգացվածությամբ: Հարկ է նշել, որ պատկերավոր մտածողությունը բնորոշ է գեղարվեստական միտք ունեցող մարդկանց: Միջանձնային փոխհարաբերությունների հաստատման ապաշնորհության և կամային ինքնակարգավորման ցուցանիշների միջև նույնպես առկա է բացասական կապ (համառություն՝ $r=-0.437$, $P<0,001$, ինքնատիրապետում՝ $r=-0.395$, $P<0,01$): Սոցիալ-հաղորդակցական կոմպետենտության բացակայությունն ուղեկցվում է կամքի ինքնակարգավորման

¹Խաչատրյան Ա.Ռ., Կառավարիչների սոցիալ-հաղորդակցական բանիմացության հետազոտում, Արդի հոգեբանություն, «Տեսական և կիրառական հոգեբանության արդի հիմնախնդիրները» VI միջազգային գիտաժողովի նյութեր, Երևան, 2017թ., էջ 120-125,

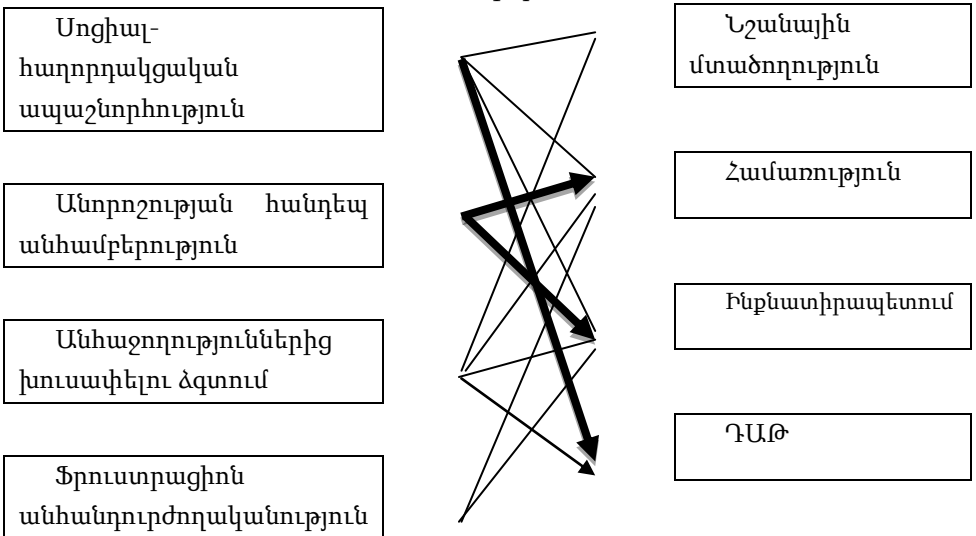
Хачатрян А.Р., Исследование особенностей мышления управленца, Публичное управление, научный журнал, Ереван, 2017, N3-4, с. 333-338,

Хачатрян А.Р., Особенности проявления эмоционального интеллекта в процессе профессионального обучения управленцев, Развитие личности в контексте стандартизации образования: обновление смыслов: сборник научных статей по итогам проведения международного круглого стола, 19 апреля 2017 г. – Белгород: ООО «Эпицентр», 2017. – 244 с. , с. 139-144,

Խաչատրյան Ա.Ռ., Կառավարիչների սթրեսակայունության դրսևորման առանձնահատկությունները, Արդիականության մարտահրավերները. Փիլիսոփայական և հոգեբանական հիմնախնդիրներ: ԵՊՀ փիլիսոփայության և հոգեբանության ֆակուլտետի 50-ամյակին նվիրված միջազգային գիտաժողովի նյութերի ժողովածու. – Եր.: ԵՊՀ հրատ., 2014. -492 էջ: 401-404

ընդունակության բացակայությամբ կամ թույլ արտահայտվածությամբ: Սոցիալ-հաղորդակցական ապաշնորհության և սթրեսի ցուցանիշի միջև առկա է դրական կապ ($r=0.405$, $P<0,001$), ինչը վկայում է այն մասին, որ հաղորդակցման բանիմացության թույլ զարգացվածությունն ուղեկցվում է սթրեսի հակվածությամբ, իսկ հաղորդակցման կոմպետենտության դեպքում դրսևորվում է սթրեսակայունության հակվածություն: Հետաքրքրական է անորոշության հանդեպ անհամբերության և կամային ինքնակարգավորման բաղադրիչների միջև առկա բացասական կապը (համառություն՝ $r=-0.630$, $P<0,001$, ինքնատիրապետում՝ $r=-0.652$, $P<0,001$): Անորոշության հանդեպ անհամբերությունն ուղեկցվում է կամային ինքնակարգավորման ցածր արտահայտվածությամբ, ինչը կարող է դրսևորվել բնկվողականության և մտադրությունների անկայունության տեսքով: Սոցիալ-հաղորդակցական բանիմացության մյուս բաղադրիչների՝ անհաջողություններից խուսափելու ձգտման և ֆրուստրացիոն անհանդուրժողականության ու կամային ինքնակարգավորման բաղադրիչների միջև ևս առկա է բացասական կապ, որը ներկայացված է գծանկար 1-ում: Ըստ էության, կարող ենք ասել, որ սոցիալ-հաղորդակցական բանիմացության և կամային ինքնակարգավորման միջև առկա է դրական փոխկապվածություն, ինչը ենթադրում է, որ մագիստրանտների մոտ մի որակի զարգացումը կարող է ուղեկցվել մյուսի զարգացմամբ: Հաղորդակցման բանիմացությունը ենթադրում է կամային ինքնակարգավորման ընդունակություն, և՛ հակառակը: Այս ընդհանրացումը կարևոր է հաշվի առնել ապագա կառավարիչների մասնագիտական կրթության, ինչպես նաև նրանց անձի նպատակաուղղված զարգացման ծրագրերի մշակման գործընթացում:

Գծանկար 1.

Սոցիալ-հաղորդակցական բանիմացության բաղադրիչների դրական և բացասական կոռեկցիոն կապերի գծանկար

Ծանուցում.

	Բացասական կապ
	Դրական կապ
	Դրական ուժեղ կապ

Այսպիսով՝ իրականացված համահարաբերակցական վերլուծության արդյունքում պարզ դարձավ, որ ապագա կառավարիչների սոցիալ-հաղորդակցական բանիմացության, սթրեսակայունության և կամային ինքնակարգավորման միջև առկա են որոշակի կապեր, որոնց իմացությունն ու գործնական կիրառումը հնարավորություն են տալիս համակարգային մոտեցում ցուցաբերել կառավարիչների պատրաստման և վերապատրաստման գործընթացում նրանց մասնագիտական կարևոր որակների զարգացմանը: Այդ որակների զարգացումը մասնագիտական կրթության գործընթացում հնարավորություն է տալիս ապագա մասնագետին առավելագույնս պատրաստել գործունեությանը, զինել նրան ոչ միայն գիտելիքներով, կարողություններով, հմտություններով, այլ նաև տվյալ մասնագիտական գործունեության համար կարևոր որակներով: Մասնագիտական կարևոր հոգեբանական որակների զարգացումը ժամանակակից կրթության կարևորագույն գործառնություններից մեկը պետք է հանդիսանա, ինչի արդյունքում աշխատաշուկա կմտնեն և մասնագիտական գիտելիքներով, և՛ անհրաժեշտ հոգեբանական որակներով օժտված անձինք՝ հնարավորություն ունենալով արդյունավետ գործունեություն ծավալելու:

Բանալի բառեր - Կառավարչական գործունեություն, մասնագիտական կարևոր որակներ, հաղորդակցման բանիմացություն, սթրեսակայունություն, կամային ինքնակարգավորում, գործունեության արդյունավետություն:

Անի Խաչատրյան, Կառավարիչների սոցիալ-հաղորդակցական բանիմացության և մասնագիտական կարևոր որակների փոխկապվածությունը - Սույն հոդվածում ներկայացվում են ապագա կառավարիչների հաղորդակցման բանիմացության և մասնագիտական կարևոր որակների կապերի հարաբերակցության հետազոտության արդյունքները: Իրականացված հետազոտության արդյունքների վերլուծությունից ակնհայտ դարձավ, որ հաղորդակցման բանիմացության և կամային ինքնակարգավորման, սթրեսակայունության, մտածողության տիպերի միջև առկա են որոշակի փոխկապվածություններ, որոնց իմացությունն ու կիրառությունը կարող է հիմք հանդիսանալ կառավարիչների պատրաստման և վերապատրաստման գործընթացների արդյունավետ կազմակերպման համար:

Ани Хачатрян, Взаимосвязь социально-коммуникативной компетентности и профессионально важных качеств управленцев - В статье представлены

результаты исследования взаимосвязи коммуникативной компетентности и профессионально важных качеств будущих управленцев. Анализ результатов исследования показал, что существует некоторая взаимосвязь между коммуникативной компетентностью и волевой саморегуляцией, стрессоустойчивостью и типами мышления, знание и применение которых могут служить основой для эффективной организации процессов подготовки и переподготовки управленцев.

Ani Khachatryan, Communication of socia-communicative competence and professionally important qualities of managers - The article presents the results of the study of the relationship between communicative competence and professionally important qualities of future managers. Analysis of the research results showed that there is some correlation between communicative competence and volitional self-regulation, stress resistance and types of thinking, knowledge and application of which can serve as the basis for effective organization of the processes of training and retraining managers.